

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2015/16:2305

av Beatrice Ask m.fl. (M)

Tidiga och tydliga insatser mot ungdomsbrottslighet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att grova brott som begås av personer under 15 år ska utredas av polisen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att metoden med orossamtal ska spridas och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utvärdering av undervisningen i lag och rätt i grundskolan och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler socialarbetare på fältet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över och om möjligt slopa den så kallade ungdomsrabatten för personer i åldrarna 18–21 år och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det är vanligt att ungdomar begår brott vid något enstaka tillfälle. Det är dock bara ett fåtal unga som står för den största delen av brottsligheten bland ungdomar. Enligt Brottsförebyggande rådets (Brå) undersökning *Brott bland ungdomar i årskurs nio* (2013) har ungdomar som begår många brott ofta problem både i skolan och hemma. De umgås ofta med andra ungdomar som begår brott och de har en tillåtande attityd till att begå brott. Allra vanligast är det att ungdomar lagförs för brott av typen snatteri och stöld.

Ungdomar är överrepresenterade i statistiken över misstänkta. Detsamma gäller när det gäller antalet lagföringar. Det är med andra ord vanligare att man begår brott i unga år. Därför är det viktigt att arbeta brottsförebyggande och att åtgärderna är tydliga och vidtas tidigt för att förhindra att ungdomar fastnar i kriminalitet. Ju tidigare samhället reagerar när unga är på väg i en negativ riktning, desto större är möjligheten att bryta den negativa utvecklingen.

Det nya utanförskapet som växer fram drabbar utrikesfödda och unga med svag utbildning särskilt hårt när de inte ges möjlighet till jobb. Bland de unga som varken arbetar eller studerar har minst en tredjedel inte gått klart gymnasiet. Det hindrar människors frihet och skapar otrygghet i vårt samhälle. Dörrarna till att få ett första jobb ska öppnas för fler ungdomar. Det har många fördelar och en av dessa fördelar är att det är brottsförebyggande. Alla unga ska kunna se en framtid i Sverige.

Föräldrar har huvudansvaret att lära sina barn om vad som är rätt och fel. Men samtidigt har förskola och skola stor betydelse för barnens uppväxtvillkor. Genom att skapa förutsättningar för goda uppväxtvillkor, god skolmiljö, utbildning och arbete kan brott förebyggas. Skolan är därför ett viktigt område för brottsförebyggande arbete och en plats där framgångsrika insatser kan få mycket långvariga och goda effekter. En misslyckad skolgång är en stor riskfaktor och ökar risken för att hamna i utanförskap och i kriminalitet.

För att förebygga och förhindra att människor hamnar i kriminalitet krävs tidiga och tydliga insatser mot ungdomsbrottslighet. Alliansregeringen tog initiativ till att ändra lagen om unga lagöverträdare. Ändringarna genomfördes 2010 och syftade till att polisen i större utsträckning fick befogenhet att utreda brott begångna av barn under 15 år. Sådana utredningar sänder tydliga signaler om att samhället tar brottslighet bland unga på stort allvar. Ändringarna i lagen om unga lagöverträdare skulle leda till att polisen utredde alla grövre brott som begås av barn under 15 år, och till att socialtjänsten i övriga fall skulle bedöma behovet av polisutredningar.

Brå utvärderar lagändringarna i rapporten *Brott begångna av barn* och skriver att lagreformen inte lett till att en större andel av de brottsmisstänkta under 15 år utreds av polisen. Däremot utreds de grövre brotten oftare, men inte alltid. Vi anser att alla grova brott där unga är misstänkta ska utredas av polisen. Andelen utredningar som har initierats av socialtjänsten halverades mellan 2005 och 2012, tvärt emot lagstiftarens intentioner. Enligt rapporten tycks det delvis bero på att socialsekreterarna inte har

uppmärksammat att de ska be polisen om en utredning, när de tycker att en sådan vore värdefull.

Det är nödvändigt att Brås utvärdering följs upp. Socialtjänsten måste i större utsträckning be polisen att utreda brott. Syftet med att utreda brott som begås av minderåriga är att tidigt kunna sätta in lämpliga åtgärder för att minska risken för att den unge fortsätter att begå nya brott. En brottsutredning är också av betydelse för brottsoffer när det gäller frågan om eventuella skadestånd. Dessutom är målsägandena i dessa sammanhang också ofta mycket unga.

Alliansregeringen tog initiativ till en pilotverksamhet med sociala insatsgrupper som inleddes i juni 2011 på tolv platser i Sverige. Därefter har verksamheten spridit sig över hela landet. I de sociala insatsgrupperna samarbetar polis, socialtjänst, skola och föräldrar för att hjälpa ungdomar över 15 år som riskerar att fastna i allvarlig kriminalitet. Rikspolisstyrelsens redovisning visar att insatserna indikerar ett positivt resultat och att de samverkande aktörerna anser att det finns skäl att fortsätta arbetet. Allianspartierna har i en motion föreslagit att antalet sociala insatsgrupper bör bli fler och att dessa även ska kunna användas för att komma tillrätta med kriminella ungdomar som ännu inte har fyllt 15 år.

Fler brottsförebyggande insatser bland unga

Barn behöver en trygg uppväxt och en nära kontakt med sin vårdnadshavare. Men det är inte alltid så enkelt att sätta gränser för sitt barn. Det är inte heller alltid så lätt att nå fram till en tonåring. Ett stort ansvar vilar på vårdnadshavarens axlar och ibland kan det finnas behov av stöd och hjälp. En del kommuner erbjuder i dag utbildning för vårdnadshavare som behöver hjälp med att minska konflikterna i hemmet och bli bättre på att sätta gränser. Det finns goda skäl att uppmuntra att sådan utbildning ska finnas tillgänglig i fler kommuner.

Orossamtal förekommer runtom i landet och innebär att polis och socialsekreterare tillsammans talar med föräldrar om det finns farhågor om att deras barn håller på att hamna snett. I Göteborg genomförs hundratals orossamtal varje år, vilket enligt polisen lett till bra resultat. Moderaterna vill därför att metoden används och sprids.

Det är viktigt att unga känner till och känner förtroende för rättsväsendets roll i samhället. Det förekommer att polisen upplever att unga inte vill anmäla brott, berätta vad de sett eller medverka som målsägande eller vittnen. Av läroplanen framgår det att

eleverna redan i grundskolan ska få undervisning om följande: ”Rättssystemet i Sverige och principer för rättssäkerhet. Hur normuppfattning och lagstiftning påverkar varandra. Kriminalitet, våld och organiserad brottslighet. Kriminalvårdens uppgifter och brottsoffers situation.” Vi anser att den undervisningen blir allt viktigare. En utvärdering av hur den genomförs behövs som underlag för fortsatta initiativ.

Ungdomar söker sig till varandra. Vissa ungdomsmiljöer innebär risker och det behövs fler närvarande vuxna. Tyvärr är det alltför ofta först när det finns skäl för polisingripande som problem uppmärksammas. Åtgärderna är emellertid inte alltid polisiära utan kräver insatser från andra. Moderaterna vill därför att fler socialarbetare ska vara ute på fältet för att möta unga som riskerar att hamna snett. Fältinsatser, också i samverkan med polisen, skulle öka förutsättningarna för att på bättre sätt nå fram till och fånga upp unga som mår dåligt och riskerar att hamna i kriminalitet eller annat skadligt beteende. Om man tidigt kan ingripa sparar det mänskligt lidande samt resurser på lång sikt. Det är också viktigt att uppmuntra och lämna stöd till organisationer och ideella grupper som hjälper unga gärningsmän att bryta sin kriminella bana.

Inför helgavskiljning som ny påföljd för unga

Det är först när man har fyllt 15 år som man kan åtalas och dömas i domstol. Brottet ska ha begåtts efter att man fyllt 15 år. Det är vanligast att ungdomar från det att de har fyllt 15 år men innan de har fyllt 18 år döms till ungdomstjänst, vilket innebär att den unge utför oavlönat arbete administrerat av socialtjänsten. Det är viktigt att hitta nya och lämpligare påföljder för ungdomar som begår brott. Den 18 februari 2015 fattade riksdagen beslut om justitieutskottets betänkande 2014/15:JuU9 Tydligare reaktioner på ungas brottslighet.

Betänkandet innefattade en motion där en ny påföljd föreslås helgavskiljning med fotboja för unga mellan 15 och 18 år. Påföljden ska kunna bestå av ett förbud att lämna bostaden under helgkvällar och helgnätter, förbud att vistas på vissa platser eller områden under vissa bestämda tider eller andra rörelseinskränkningar som kan antas vara brottsförebyggande. Riksdagen beslutade om ett tillkännagivande om att regeringen bör se över hur ungdomspåföljden helgavskiljning med fotboja kan utformas och återkomma med ett sådant förslag till riksdagen. Regeringen har ännu inte återkommit till riksdagen i frågan. Moderaterna är angelägna om att den nya påföljden ska införas och vill därför påminna regeringen om att fullfölja tillkännagivandet.

Slopa den så kallade ungdomsrabatten för unga gärningsmän

En person som är mellan 18 och 21 år och döms för brott får lindrigare straff än vad en vuxen person hade fått för samma brott. Det så kallade straffmättningsvärdet, eller med andra ord ungdomsrabatten, ligger på omkring 50 procent av straffvärdet för brottet om den dömda har fyllt 18 år. Härefter ökar straffmättningsvärdet med en glidande skala till full straffbarhet vid fyllda 21 år. Detta innebär att den som är 19 år typiskt sett åtnjuter en straffrabatt med 1/3 av straffvärdet och för den som har fyllt 20 år är straffrabatten 1/4 av straffvärdet. Moderaterna tycker att påföljderna för ungdomar i åldern 18-21 år i princip bör vara desamma som för vuxna. Vissa unga vuxna har hunnit återfalla i brott flera gånger och personer som fastnat i en kriminell livsstil ska rimligen inte ges en generell nedsättning av straffet. Moderaterna vill därför se över och om möjligt slopa ungdomsrabatten för gärningsmän mellan 18 och 21 år.

Utför och utvärdera drogtestar på barn under 15 år

Efter ett initiativ från alliansregeringen 2010 gavs polisen möjlighet att utan vårdnadshavares medgivande drogtesta barn under 15 år som är skäligen misstänkta för att olovligen ha brukat narkotika. Polisen får numera göra det även om det inte finns något beslut från socialtjänsten eller något samtycke. Syftet är att fånga upp barn i ett tidigt skede av missbruk och att bidra till att såväl barn som föräldrar tydligare ser allvaret i situationen och kan inleda frivillig vård.

Av Brås rapport *"Brott begångna mot barn"* framgår att polisens nya möjlighet att genomföra drogtest på barn under 15 år inte utnyttjas särskilt ofta. Drogtest förekommer endast i två procent av ärendena totalt sett. Både polisen och socialtjänsten upplever dock att drogtestar gjorts i erforderlig omfattning. Vidare anser de att den nya möjligheten som polisen har fått – att drogtesta barn – har förbättrat förutsättningarna att kunna fånga upp barn med drogproblem i ett tidigt skede, även om möjligheten i praktiken inte används i särskilt stor omfattning. Av rapporten framgår även att vissa poliser avstår från att genomföra drogtestar på barn under 15 år för att de är osäkra på vad lagen innebär och är rädda för att göra fel. Den främsta orsaken är dock enligt rapporten att behovet inte är större.

Det är viktigt att kunskapen om möjligheten till drogtestar upprätthålls och återkommande utvärderas som ett led i arbetet för att förebygga narkotikamissbruk och kriminalitet bland unga.

Beatrice Ask (M)

Krister Hammarbergh (M)

Anti Avsan (M)

Ellen Juntti (M)

Pia Hallström (M)

Anders Hansson (M)